

**Вплив соціальних мереж
на формування особистості
підлітків**

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	6
1.1. Вплив соціальних мереж на формування особистості підлітка	6
1.2. Найпопулярніші соціальні мережі	9
1.3. Соціалізація підлітків через мережу Інтернет	11
1.4. Позитивні й негативні аспекти перебування підлітків у мережі Інтернет	14
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ОСОБИСТІСТЬ ПІДЛІТКІВ	16
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Однією з основних ознак розвитку сучасного суспільства є стрімкий розвиток комп'ютерних інформаційних технологій, який дає можливість сучасній людині навчатися, обговорювати проблеми, які турбують, знайомитися та спілкуватися з друзями, а також перенестися в будь-яку країну світу, дізнатися про її культуру та традиції, використовуючи необмежені можливості всесвітньої мережі Інтернет. Сьогодні Інтернет став невід'ємною частиною нашого життя. Проте слід зазначити, що мережа Інтернет дає не тільки можливість для розвитку здібностей, покращення знань та розширення кола інтересів, але й містить у собі реальні загрози як для дорослих, так і для дітей.

Нарівні з позитивними сторонами, соціальні мережі мають і негативні наслідки – це інтернет-залежність, економія або відсутність часу на живе спілкування. Соціальні мережі, відсуваючи на другий план класичні інститути соціалізації – родину, школу, друзів, – займають усе більш домінуючу роль у процесі соціалізації особистості й здійснюють безпосередній вплив на її ціннісні орієнтації.

Усі ці аспекти підштовхнули нас дослідити тему «Вплив соціальних мереж на формування особистості підлітків».

Актуальність дослідження полягає у тому, що соціальні мережі на сьогоднішній день об'єднують мільйони підлітків, які спілкуються між собою. Тому є важливим дослідити вплив соціальних мереж на формування їх особистості .

Отже, метою дослідження є виявлення негативних та позитивних сторін спілкування в соціальних мережах та їх вплив на особистість.

Об'єктом дослідження є процес вивчення соціалізації особистості в сучасному інформаційному суспільстві.

Предметом дослідження є соціальні мережі як соціокультурний феномен та інститут соціалізації .

Новизною роботи є те, що соціальні мережі стають потужним фактором

вторинної соціалізації людини і безпосередньо впливають на ціннісні орієнтації людини.

Для досягнення поставленої мети нами виокремлено такі завдання:

1. На основі аналізу літератури з проблеми дослідження визначити вплив соціальних мереж на соціалізацію особистості підлітків.
2. Охарактеризувати інтернет-простір як агента соціалізації сучасних дітей.
3. Виявити позитивні й негативні аспекти перебування підлітків у мережі Інтернет.
4. Дослідити вплив соціальних мереж на особистість підлітків.
5. Розробити практичні рекомендації щодо перебування у мережі Інтернет.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження:

1) теоретичні – метод системного аналізу соціально-педагогічної літератури, аналіз понятійно-термінологічної системи з метою теоретичного вивчення проблеми впливу соціальних мереж на соціалізацію підлітків; теоретичне узагальнення, синтез і аналіз з метою розкриття основних особливостей процесу соціалізації підлітків та ролі соціальних мереж у цьому процесі;

2) емпіричні – спостереження, анкетування.

Експериментальна база: дослідження проводилось у Хмельницькому ліцеї №17.

Кількість учасників дослідження - 66 респондентів.

Наукова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи – 20 сторінок.

РОЗДІЛ 1

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Вплив соціальних мереж на формування особистості підлітка

У сучасному суспільстві все більшого розвитку набуває Інтернет. Незважаючи на те, що Україна за рівнем розвитку інформаційних технологій відстає від деяких країн світу, Інтернет і комп'ютери все більше входять у наше повсякденне життя. Але, крім того, для більшості Інтернет є також розважальним засобом, джерелом інформації, засобом спілкування. Ще один важливий фактор, через який підлітки «липнуть» до екранів монітора цілодобово, - соціальні мережі. Під соціальною мережею розуміємо інтерактивний багатокористувацький веб-сайт, зміст якого наповнюється самими учасниками мережі. Термін «соціальна мережа» було введено в обіг у 1954 році англійським соціологом Барнсом у збірці робіт «Людські стосунки» для позначення спільноти людей, об'єднаних однаковими інтересами, уподобаннями, або тих, хто має інші причини для безпосереднього спілкування між собою. У 1995 році Ренді Конрадом була створена перша соціальна мережа (у сучасному розумінні) - Classmates.com.

Вивченням цього питання займалися як зарубіжні (А. Войскунський, А. Голдберг, Д. Грінфілд, К. Янг), так і українські вчені (О.Белінська, Ю.Данько, Є. Акімова, Ю. Бабаєва, А. Жичкина, О. Філатова та ін.) У своїх працях вони досліджували мотивацію користувачів Інтернету і соціальних мереж: їх вплив на розвиток та соціалізацію особистості, на особистість користувачів, симптоми, причини Інтернет - залежності, розробляли профілактичні заходи щодо її попередження.

Різноманітні питання стосовно формування і розвитку мережевого суспільства розглянуті в працях таких вчених: М. Кастельс, Д. Белл, А. Турен, А. Тоффлер, Дж. Гелбрейт, Р. Інгельгарт. Наукові праці низки дослідників

присвячені основним положенням та принципам використання соціальних мереж і прогнозування подальшого розвитку цієї форми взаємодії людей у Інтернет-просторі (Дж. Вальтер, Д. Вестерман, Б. Ван Дер Хейд, С. Тонг, Л. Лангвелл, Дж. Кім, Дж. Антоні. Можливості Інтернету і соціальних мереж поки не досліджені повною мірою, але й наявні дослідження засвідчують їх величезний вплив на формування свідомості молоді, мотиви її поведінки, ціннісні орієнтації, стиль життя, вибір мети і шляхів її реалізації. Слід також зазначити, що в сучасній літературі обмаль праць, присвячених висвітленню питання позитивних і негативних аспектів використання соціальних мереж сучасною молоддю. Таким чином, незважаючи на достатньо велику кількість публікацій із цієї проблематики, вона зберігає свою актуальність.

Соціальні мережі – один із соціальних інститутів, який тією чи іншою мірою виконує замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на населення в цілому, в тому числі й на окремі вікові та соціальні категорії [6,с.269]. Однак соціальні мережі досить сильно впливають на будь-яку особистість та на процес формування поведінки, а інформація в Інтернет-мережі є недостатньо організованою та керованою. Аналіз діяльності в інтернет-мережі дозволяє відобразити її зміст у вигляді структури, яка включає в себе ряд взаємопов'язаних компонентів: комунікаційний, ціннісний, пізнавальний та поведінковий.

У процесі використання соціальних мереж для спілкування у віртуальному просторі, що становить собою комунікаційний компонент, відбувається вплив на наші комунікативні процеси. У процесі спілкування у соціальних мережах створюється особливий простір (віртуальна реальність) з характерним для нього видом спілкування, де виникають нові правила та закони.

Задоволення потреби у спілкуванні, моральній підтримці – найважливіші потреби особистості підліткового віку. Якщо ми не можемо задовільнити їх в реальному житті, то задовольняємо в інтернет-мережі, яка дає можливість «втекти» від проблем, труднощів, що виникли на певному етапі соціалізації.

Однак слід розуміти, що, не зважаючи на те, що в інтернет-мережі інколи можна отримати деякі дані анкетного характеру і навіть фото та реальне зображення співрозмовника, вони не дають реалістичного уявлення про нього. Анонімність спілкування в інтернет-мережі сприяє самопрезентації, надаючи людині можливість не просто створювати про себе враження за власним вибором, але й бути тим, ким вона захоче, що нерідко призводить до виникнення девіантної поведінки та агресивності.

Пізнавальний компонент діяльності людини у мережі Інтернет дає можливість пошуку та засвоєння підлітками інформації, яка розміщена на веб-сайтах, метою якого є розширення, поглиблення, уточнення власного уявлення про світ, реальну та віртуальну дійсність.

На відміну від інших засобів інформації, соціальні мережі поєднують у собі друковану, фото- та відеоінформацію. Використовуючи інтернет-мережу для навчання, ми можемо сприймати одну й ту ж інформацію такими каналами сприйняття: зоровим, слуховим, оскільки є можливість прочитати, побачити та почути, що суттєво покращує процес засвоєння інформації.

Перебуваючи у віртуальному світі та вивчаючи ту інформацію, яка розміщена у соціальних мережах, кожен із нас формує свою систему цінностей, яка визначає виняткове ставлення до певних дій, вчинків, явищ як віртуального, так і реального життя; визначає нашу поведінку та майбутню соціальну діяльність, що становить собою ціннісний компонент.

Використовуючи соціальні мережі, ми засвоюємо певні моделі поведінки, які прийнятні для віртуального світу, та з часом переносимо їх у реальне життя. У соціальних мережах ми черпаємо стереотипи та моделі поведінки, норми діяльності, формуємо свою соціальну ідентичність, власну самооцінку, що не завжди є адекватною. Це являє собою поведінковий компонент діяльності в соціальних мережах.

Основними рисами інтернет - спілкування в соціальних мережах є анонімність, відсутність невербальної інформації, установка на бажані риси партнера, добровільність, прагнення до нетипової, ненормативної поведінки (у

соціальних мережах дуже важко контролювати дії підлітків, тому дуже часто спостерігається агресія, ненормативна лексика) [8,с.230].

За допомогою соціальної мережі підліток задовольняє приховані потреби, які не прослідковуються в його реальному житті, а проявляються лише у мріях і фантазіях. Цей соціальний ресурс забезпечує їх втілення через можливість анонімних соціальних взаємодій, за допомогою яких можна створювати нові образи власного «Я». Крім того, не варто забувати і про необмежений доступ до особистої інформації користувачів [17, с. 4].

1.2. Найпопулярніші соціальні мережі

Facebook (www.facebook.com) – найчисленніша за кількістю користувачів міжнародна соціальна мережа (1,5 млрд.), де можна знайти своїх друзів, колег, знайомих, сторінку потрібної організації, необхідну інформацію різної тематики.

Twitter (www.twitter.com) – популярна соціальна мережа, що нагадує міні-блоги. Ця соціальна мережа набула популярності серед людей, які регулярно обмінюються інформацією, зокрема, журналістів. Кількість користувачів – близько 300 млн.

Вконтакте (www.vk.com) – одна з найбільш відвідуваних соціальних мереж в Україні. Користується величезною популярністю на території усіх країн СНД. Кількість користувачів – близько 239 млн.

Однокласники (www.odnoklassniki.ru) – сайт, що дозволяє знайти однокласників, знайомих, співробітників, одногрупників у будь-якому куточку світу. Ця соціальна мережа друга за популярністю після Вконтакте на території пострадянських держав, кількість користувачів – близько 70 млн.

Google+ (www.plus.google.com) – соціальна мережа відомого гіганта Google. У 2013 році їй вдалось за чисельністю відвідувачів випередити Twitter. Вона налічує близько 500 мільйонів зареєстрованих користувачів.

Мой мир (www.my.mail.ru) – російськомовна соціальна мережа, яка створена на основі Інтернет-порталу Mail.ru. Мета цієї мережі – дати можливість своїм користувачам знайти друзів, колег, однокласників, родичів. Кількість користувачів – близько 25,2 млн.

Instagram (www.instagram.com) – соціальна мережа, яка набула великої популярності в останні роки, її мета – допомогти іншим соціальним мережам розповсюдити фотознімки та відеозаписи користувачів. Кількість користувачів – близько 400 млн.

Початком популярності соціальних мереж прийнято вважати 2003-2004 рр., коли були введені в дію LinkedIn, Facebook і MySpace. В Україні мода на соціальні сервіси виникла дещо пізніше. Водночас статистичні дані свідчать, що за останні роки кількість користувачів соціальних мереж значно збільшилася й охоплює усі вікові групи. Так, за даними досліджень пошукової системи «Яндекс» станом на 2014 рік у соціальних мережах «Вконтакте», «Однокласники», «Facebook» і «Twitter» зареєстровано близько 40 млн. українських акаунтів. Серед них значну частку займають користувачі підліткового та юнацького віку [10].

Соціальні мережі стали настільки популярним видом соціальних медіа, що в багатьох країнах світу, крім міжнародних соціальних мереж, діють також і власні національні проекти. Україна не є винятком: українські соціальні мережі вже встигли завоювати чималу частку аудиторії й продовжують активно розвиватися.

Розвиток українських соціальних мереж розпочався з березня 2014 року. Поштовхом до цього стали події Євромайдану 2013-2014 рр., анексія Криму та початок воєнних дій на Донбасі, які загострили проблему підкреслення національної самобутності українців, у тому числі – у кіберпросторі. Таким чином, в Україні існує близько 10 соціальних мереж, новачками серед яких є WEUA.info, Connect.ua, Friends.ua, мережа «Українці» (ukrainci.org.ua), мережа «vReale» (vreale.net), «МетаКонтакт», Druzi.org.ua, kozakam.com, combine.pp.ua, ukrface.com.ua та інші. Усі вищезазначені соціальні мережі створені 2014 року,

у період Революції гідності, яка позначилася вибухом патріотизму. Кожен із засновників нових соцмереж прагнув об'єднати українців на просторах Інтернету насамперед за національною ознакою. У перші дні запуску українських ресурсів спостерігався помітний ажіотаж та реєстрація учасників, однак, як показує практика, українські користувачі повністю не можуть відмовитися від відвідування вже звичних соціальних мереж.

1.3. Соціалізація підлітків через мережу Інтернет

Соціалізація відбувається упродовж усього життя людини, при цьому традиційні форми соціалізації включають два види – первинну і вторинну. Первинна соціалізація відбувається з дитинства у межах родинних зв'язків, вторинна – у межах соціальних інститутів і соціальних контактів поза межами безпосереднього життєвого середовища людини [18, с. 222].

Соціальні мережі стають потужним агентом вторинної соціалізації людини: соціалізації не тільки в мережевому суспільстві, але й у реальному середовищі, в якому живе людина. Наповнення соціальних мереж – це певною мірою індикатор розвитку суспільства. Соціальні мережі виступають як засіб інформаційних війн, маніпуляцій людьми, соціалізації, виховання дітей, підлітків і молоді. Під впливом мережевого суспільства змінюється стиль життя людей, зокрема звичні канали отримання інформації, характер міжособистісних взаємин, структура дозвілля, відбувається інтенсивне вироблення нових моделей взаємодії з середовищем. І, безумовно, все це впливає на безперервний процес соціалізації молоді людини.

Ми погоджуємося з думкою А. Данилова, що соціалізацію особистості із врахуванням інтернет-факторів варто розглядати у двох вимірах. По-перше, це соціалізація у віртуальному кіберпросторі, коли суб'єкт засвоює норми та цінності, моделі поведінки у віртуальній реальності, інтегрується в мережеві інтернет-спільноти. Показниками цього є рівень його комп'ютерної та

інформаційної грамотності, знання правил і наявність навичок взаємодії в інтернет-просторі. По-друге, це соціалізація в реальному світі через віртуальний вимір. Інтернет є не тільки потужним агентом вторинної соціалізації, але й виграє конкуренцію в інститутів, які реалізують первинну соціалізацію. Цьому сприяє динаміка сучасного життя, криза традиційних інститутів і цінностей: зазвичай Інтернет соціалізує більшою мірою, аніж агенти реальної соціалізації [13, с. 4].

Як відомо, будь-яка діяльність спрямована на задоволення потреб. Дослідження «Фонду розвитку Інтернет» дозволило визначити певне коло потреб, які підлітки задовольняють за допомогою соціальних мереж та Інтернету, а саме:

- потреба у самостійності (у процесі соціалізації ця потреба припускає, в першу чергу, прагнення до незалежності від батьків);
- потреба у самореалізації та визнанні (зазвичай підліткам вкрай необхідно відчувати себе особливими та необхідними);
- потреба у пізнанні та визнанні (молоді люди хочуть відчувати себе важливою частинкою певної групи і суспільства загалом);
- задоволення соціальної потреби у спілкуванні, у приналежності до групи за інтересами, в любові, адже підлітковий період – це час, коли людина прагне знайти схожих собі за інтересами, вподобаннями;
- потреба у володінні (підліток має на меті бути обізнаним з усіма подіями, що відбуваються навколо нього);
- пізнавальна потреба (володіння новими знаннями сприяє досягненню визнання з боку однолітків і самореалізації);
- у результаті використання соціальних мереж виникає відчуття повного контролю і володіння ситуацією, що задовольняє потребу в безпеці – одну з базових у системі потреб людини [19].

Завдяки соціальним мережам підлітки і проявляють свою індивідуальність. Тільки вже не стандартними способами, закладеними процесом перетворення від індивіда до сталої особистості, а завдяки комп'ютерним технологіям.

Однією з важливих рис особистості є активність, що виявляється в прагненні особи постійно розширювати сферу своєї діяльності, не тільки пристосовуючись до ситуації, але і перетворюючи її. Одним з факторів, який дасть змогу для активізації особистості, є спілкування. Адже саме спілкування впливає на емоції, відображає характер та висвітлює основну сутність тієї чи іншої особи. Тільки все вище згадане можна побачити, коли спілкуєшся з людиною вербально, а не в мережі Інтернет.

Найпопулярнішою соціальною мережею в Україні є "Вконтакте": її регулярно відвідують 67% інтернет-користувачів України [3,с.115].

Можна зробити висновки, що за останні роки досить потужно зростає чисельність реєстрації в соціальних мережах. Тому онлайн-спілкування стало активнішою формою, ніж звичайне.

Останні дослідження Інтернету як одного з агентів соціалізації засвідчують можливу появу таких кризових форм інтернет-соціалізації як негативні залежності, компульсивна (нав'язлива) віртуальна поведінка, занурення у світ внутрішніх переживань, коли зменшується потреба в активному засвоєнні зовнішнього середовища. До цих кризових форм можуть призводити онлайн-ігри з елементами насилля, що в свою чергу сприяє зростанню агресивної поведінки молоді в реальному середовищі. Також мережеве суспільство може сприяти засвоєнню асоціальних, антиправових установок, які засвоюються і відтворюються в реальному світі.

Таким чином, конструюється новий тип соціального індивіда – Homo virtualis – людини, орієнтованої на віртуальність, творця, носія, споживача віртуальної культури [7].

Перед суспільством стоїть завдання – створення в Інтернеті культурного конкурентноспроможного сегменту, спеціально орієнтованого на молодих людей, конкуруючого з низькокультурними ресурсами, а також підтримка так званої «віртуальної етики», зорієнтованої на закріплення моральних норм і цінностей, які будуть діяти в мережевому суспільстві, соціальний контроль за поведінкою користувачів Інтернет, моральну оцінку процесів віртуальної

комунікації, введення певних обмежень і заборон.

Тож, проаналізувавши всі підходи, можна говорити про те, що соціальні мережі мають можливість на існування, але потрібно раціонально використовувати час, проведений у мережі Інтернет. Та більш схилитись до звичайних способів спілкування, які позитивно впливають на особистість. І тому, хочеться порадити батькам підлітків: залучайте дитину до реального світу, вчіть спілкуватися з іншими дітьми. Підберіть спільно з підлітком гурток чи секцію, де багато однолітків — нехай «жива» розмова і «живі» друзі стануть кращими співрозмовниками, ніж віртуальні [4,с.19].

1.4. Позитивні і негативні аспекти перебування підлітка у мережі Інтернет

До позитивних аспектів особистісного розвитку за допомогою Інтернет-спілкування можемо віднести подолання комунікативного дефіциту, розширення кола знайомих. При цьому дружба в соціальних мережах часто досить поверхнева. Деякі молоді люди, а особливо підлітки, намагаються бути у центрі уваги, а також додати до свого профілю якнайбільше друзів, у тому числі й за рахунок незнайомих людей. Такий підхід несе потенційну загрозу особистій безпеці підлітка, який часто занадто відкритий у поширенні персональної інформації. Нерідко неповнолітні користувачі створюють по кілька різних профілів (із різними іменами) в одній соціальній мережі, що руйнівним чином позначається на їх самоідентифікації [9].

Варто підкреслити, що сучасна молодь розглядає Інтернет і соціальні мережі як основне та перевірене джерело інформації. У соціальних мережах користувачі також можуть задовольнити потреби у самовираженні та самореалізації. Таким чином, підлітки використовують соціальні мережі для демонстрації особистої позиції щодо обговорюваних питань, власних

досягнень, розробок або творчості. У цьому випадку для значної частини користувачів самовираження стає важливішим мотивом для використання соціальних мереж, ніж спілкування або отримання інформації [12, с. 128].

Варто зауважити, що соціальні мережі сприяють розвитку електронного навчання й освіти в цілому, пропонуючи нові технічні та методичні засоби. Велика кількість різноманітного відео- й аудіоконтенту створює умови для кращого засвоєння навчального матеріалу. Сучасним вчителям і викладачам потрібно лише спрямувати в правильне конструктивне русло навчальну діяльність учнів у соціальних мережах та Інтернеті загалом.

Зворотний бік спілкування у соціальних мережах – це відхід від справжнього життя, неможливість налагодити контакти з реальними людьми. І ця проблема дійсно дуже небезпечна: підліток зосереджується на власних переживаннях, перестає спілкуватися з рідними та близькими, так як не знаходить належного розуміння з їхньої сторони. Підлітки втрачають навички прояву інтересу до інших людей у реальному житті [11, с.180].

Вплив надмірного використання соціальних мереж як засобу комунікації на реальні взаєностосунки користувача може бути досить відчутним: замкнутість, втрата соціальних контактів і друзів, роздратування під час живого спілкування, втрата навичок вербального та невербального спілкування, невиконання власних обов'язків тощо. Зловживання соціальними мережами може призвести не лише до десоціалізації, але і до деструктивних змін у психіці та поведінці особистості [1, с. 28].

Проте позитивною рисою соціальних мереж є можливість створення груп за інтересами. Кожен зможе знайти те, що йому до душі. З метою формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі необхідно впроваджувати заходи, які спрямовані на проінформованість молоді щодо ризиків віртуального світу, формування критичного мислення та взаємодії фахівців, які займаються формуванням безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі [5].

Підсумовуючи вищесказане, хочемо виокремити позитивні та негативні сторони використання соціальних мереж.

Позитивними факторами взаємодії сучасних підлітків у соціальних мережах є відсутність перешкод для спілкування, отримання корисної, нової інформації, проведення дозвілля, ознайомлення з відео й аудіо новинками, допомога в навчанні, всебічний розвиток.

Серед негативних аспектів користування соціальними мережами можна назвати такі: залежність від соціальних мереж та Інтернету в цілому, негативний вплив на психофункціональний стан користувачів, незахищеність особистої інформації, не завжди достовірна інформація, відкритий доступ до негативної інформації (он-лайн насилля, порнографія й ін.), фінансові витрати на соціальні мережі [16, с.23]. Водночас корисним чи шкідливим буде використання соціальних мереж та Інтернету загалом для користувача, безпосередньо залежить від сформованих у нього навичок інформаційної культури і грамотності. Саме тому сьогодні варто зосередити особливу увагу на навчанні дітей, підлітків і молоді основам безпечної поведінки в соціальних мережах та Інтернеті [3, с. 87].

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ОСОБИСТІТЬ ПІДЛІТКІВ

Дослідження проводилось у Хмельницькому ліцеї №17 у груповому режимі. У ході дослідження був використаний метод анкетування «Додаток А». У дослідженні брало участь 66 респондентів 12-16 років. На запитання в яких соц.мережах/месенджерах у вас є аккаунти і як часто ви ними користуєтесь ми отримали такі бали Рис. 2.1.:

Рис. 2.1.

Отже, найбільше користуються соціальними мережами VK, Instagram, Viber, Skype.

На запитання, скільки часу щодня ви проводите в усіх зареєстрованих соціальних мережах в цілому, ми отримали: 53% проводять 2-4 години щодня, 24% менше 1 години, 17 % 5-7 годин, 6% більше 7 годин Рис. 2.2.

Рис.2.2.

На запитання, чи вважаєте ви, що у Вас є залежність від соціальних мереж, 44 % респондентів відповіли, що частково є Рис. 2.3.

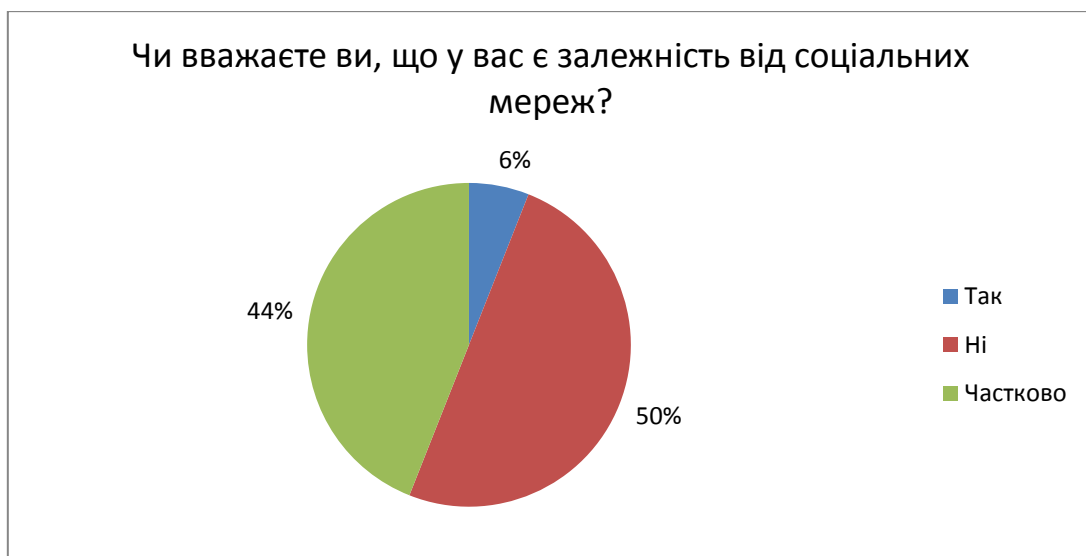

Рис. 2.3.

Залежність від соціальних мереж розвивається поступово. Нами розроблено загальні правила безпеки при використанні соціальних мереж «Додаток Б».

На запитання, яка буде ваша реакція, якщо випадково станеться, що всі соціальні мережі й подібні сайти у світі закриють, 41% відповіли що їм байдуже, 29% будуть незадоволені, 23% - дуже незадоволені Рис. 2.4.

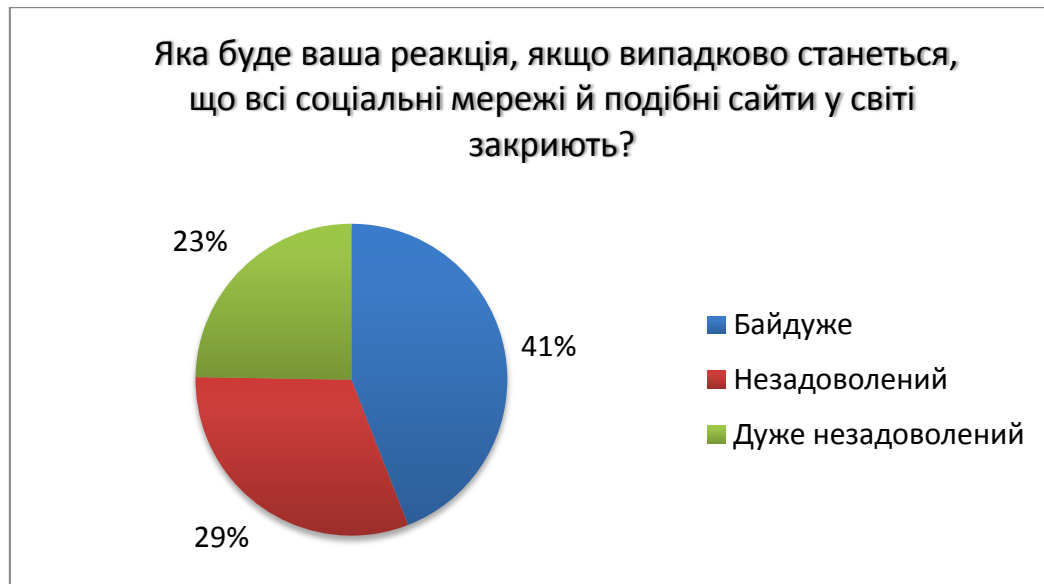

Рис. 2.4.

На запитання, чи зможете ви без будь-якої причини видалити свій профіль у соціальній мережі або просто стерти всю інформацію на ній і ніколи більше не заходити, 41 % відповіли що ні, тому що там уся необхідна інформація та контакти.

Відповідаючи на запитання, що вас підштовхнуло зареєструватися в соціальній мережі, 36% респондентів назвали цікавість, 27%- друг, подруга, 21%- бажання завести нових друзів Рис. 2.5.

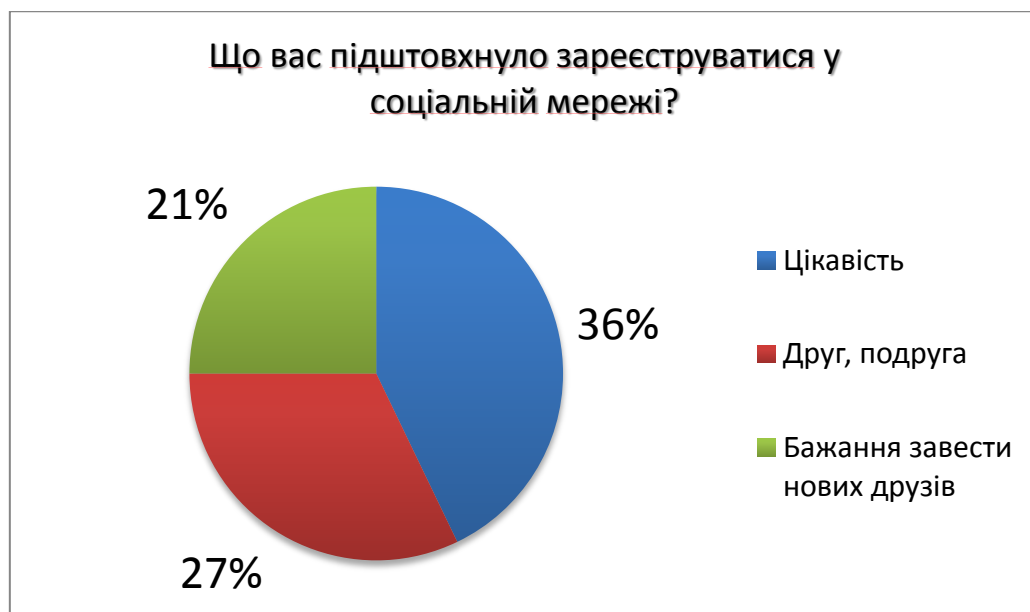

Рис. 2.5.

На запитання, чому я користуюся соц.мережами, респонденти відповіли

так:

- вони допомагають підтримувати зв'язок зі знайомими-73%;
- вони допомагають зв'язатися з людьми, яких я не бачив деякий час (наприклад, друзі, які знаходяться далеко)-58%;
- вони дають змогу приєднатися до різних груп, що мене цікавлять-43%;
- вони допомагають зайняти вільний час-32%;
- вони допомагають організувати та зберігати важливу для мене інформацію-31%;
- вони допомагають отримати необхідну інформацію-31%.

Відповідаючи на запитання, що ви робите у соціальних мережах ми отримали такі результати Рис. 2.6.:

Рис. 2.6.

Отже, найбільше підлітки у соціальних мережах спілкуються з друзями, слухають улюблену музику.

На запитання, з якого пристрою ви заходите у соціальні мережі, 58% підлітків відповіли що заходять із домашнього комп'ютера Рис. 2.7.

Рис. 2.7.

На запитання, чи бувало так, що ви не встигали зробити домашнє завдання через тривале перебування в соціальних мережах, 47% респондентів дали відповідь «Ні, не бувало», хоча 26% відповіли, що іноді не встигали зробити домашнє завдання Рис. 2.8.

Рис. 2.8.

На запитання, чи згодні ви з твердженням, що соціальні мережі заважають вам навчатися, 48% дали відповідь «Ні, не заважають», 21% відповіли «Так заважають», і 2% відповіли: «Важко сказати» Рис. 2.9.

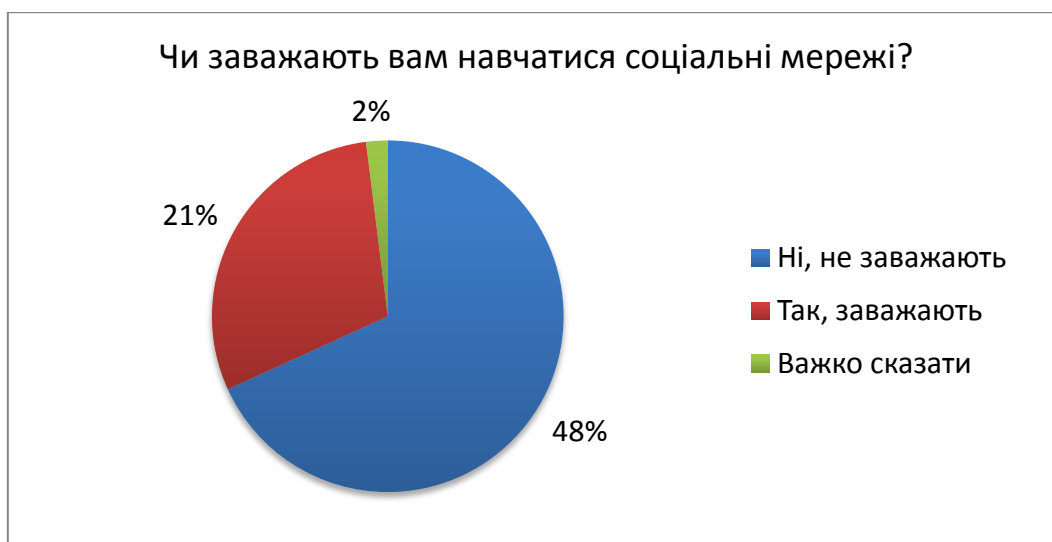

Рис. 2.9.

Для пошуку інформації в Інтернеті найчастіше використовують пошукові сервіси 86% опитаних.

На запитання, чи зареєстровані від свого імені, 88% відповіли, що так.

На запитання, скільки людей у вас у друзях, ми отримали такі результати: до 50-44%; 50-100-26%; 100-200-23%; 200-500-17%; більше 500-5% Рис. 2.10.

Рис. 2.10.

Дуже часто в Інтернеті діти можуть наразитися на он-лайн-загрози: шахрайство, порнографію, різноманітні прояви збочень, он-лайн-насилля, негативний контент та залежність від Інтернету .

Соціологічні дослідження, ініційовані компанією «Київстар» у 2009 році,

свідчать: 76% батьків не знають, які сайти відвідують їхні діти; 17% дітей готові надати інформацію про себе і свою родину; 28% можуть без вагань надіслати свою фотокартку незнайомцям; 22% час від часу потрапляють на сайти «для дорослих»; 14% дітей час від часу надсилають платні SMS для отримання бонусів в он-лайн іграх або соціальних мережах, не звертаючи увагу на вартість цих повідомлень; лише 18% реально слідкують за життям дитини в мережі[2].

Головна проблема – низький рівень обізнаності батьків. Вони не можуть забезпечити дитину, оскільки мало розуміються на всіх тонкощах користування Інтернетом. Нами були розроблені рекомендації батькам щодо профілактики Інтернет-залежності підлітків «Додаток В».

ВИСНОВКИ

Здійснене нами дослідження дозволяє зробити висновок, що саме сучасні інтернет-технології створюють умови для більш раннього включення дітей у процес соціалізації. Але водночас вплив соціальних мереж на особистісний розвиток унаслідок дії інтернет-простору не може бути однозначно кваліфікований як позитивне чи негативне явище. Соціальні мережі є не тільки потужним агентом вторинної соціалізації, але й виграють конкуренцію у соціальних інститутів, які реалізують первинну соціалізацію, тому що цьому сприяє динаміка сучасного життя. При цьому ми повинні пам'ятати, що соціальні мережі є одним із вагомих факторів соціалізації, але не єдиним, оскільки постійне перебування в мережі Інтернет негативно позначається на процесі соціалізації через скорочення безпосередніх соціальних взаємодій з людьми, зміни у спілкуванні з друзями й близькими, розвиток депресивного стану. Найчастіше причиною Інтернет-залежності є негармонійні сімейні стосунки, відсутність підтримки і порозуміння з боку близьких людей. Саме тому найчастіше Інтернет-залежними є підлітки, які переживають «перехідний» вік, коли особливо гостро постає проблема взаємовідносин батьків і дітей.

Разом із тим варто звернути увагу на те, що більшість користувачів інтернет-ресурсів навіть не здогадуються, наскільки широкому колу осіб надана ними інформація може стати відомою, не усвідомлюють реальну й потенційну небезпеку можливого протиправного використання накопиченої протягом тривалого часу персональної інформації.

Отже, соціальні мережі мають як позитивні, так і негативні аспекти їхнього використання. Саме тому велике значення займає профілактика Інтернет-залежності, яка пов'язана з виявленням та виправленням негативних інформаційних, педагогічних, психологічних факторів, що зумовлюють відхилення в психічному і соціальному розвитку дітей та молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан М. С. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж / М. С. Богдан, О. В. Горецька // Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування. – 2014. – С. 25-29.
2. Белінська О. Н. Сучасні дослідження віртуальної комунікації: проблеми, гіпотези, результати / О. Н. Белінська, А. М. Жичкина [Електронний ресурс] // Белінська О. Н., Жичкина А. М. Сучасні дослідження віртуальної комунікації: проблеми, гіпотези, результати. Режим доступу: www.psychology.ru/internet. – Заголовок з екрану.
3. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика / Р. Х. Вайнола // [навчальний посібник за ред проф. С. О. Сисоєвої]. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 134 с.
4. Вакуліч Т. М. Інтернет-залежність як новий вид адитивної поведінки / Т. М. Вакуліч // [науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова]. Серія №12. Психологія / За ред. Долинської Л. В. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005.– Вип.7(31) – С. 22.
5. Веретенко Т. Г. Детермінанти формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі / Т. Г. Веретенко [Електронний ресурс] // Веретенко Т. Г. Детермінанти формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua>. Заголовок з екрану.
6. Войскунский А. Е. Психологические аспекты деятельности человека в Интернет-среде / А. Е. Войскунский // 2-ая Российская конференция по экологической психологии: тезисы. – М.: Экопсицентр РОСС, 2000 – С. 269-270.
7. Городецька.О. Вплив соціальних мереж на розвиток та соціалізацію особистості. [Електронний ресурс]
8. Глущенко С. Д. Соціально-психологічні особливості Інтернет-аддиктивної поведінки особистості / С. Д. Глущенко // Молодь: освіта, наука, духовність: тези доповідей. – Частина I. – К.: Університет «Україна», 2008. – 547 с.

9. Гнатюк Р. Соціальні мережі: співвідношення позитиву і негативу? / Р. Гнатюк [Електронний ресурс] // Гнатюк Р. Соціальні мережі: співвідношення позитиву і негативу? – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/family/socialni-merezhi-spivvidnoshennyapozitivu-i-negativu.html>. – Заголовок з екрану.

10. Гончарук В. Д. Безпека дітей в Інтернеті: попередження, освіта, взаємодія / В. Д. Гончарук [Електронний ресурс] // Гончарук В. Д. Безпека дітей в Інтернеті: попередження, освіта, взаємодія. – Режим доступу: <http://konf.koipro.kr.ua>. – Заголовок з екрану.

11. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси / Ю. А. Данько // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2012. – С. 179-184.

12. Золотова Г. Д. Сутність технологічних видів адитивної поведінки дітей / Г. Д. Золотова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 13 (272), Ч. IV, 2013. – С.126-130.

13. Іванов М. Психологічні аспекти негативного впливу ігрової комп'ютерної залежності на особистість людини / Document HTML. URL: <http://flogiston.ru/projects/articles/gameaddict2.shtml>.

14. Карандашева О. В. Робота практичного психолога з учнями, схильними до адиктивної поведінки / О. В. Карандашева // Тренінгові, соціально-реабілітаційні і навчальні програми із формування здорового способу життя в учнівської, студентської молоді. – К.: Ніка-Центр, 2008. – С. 59–67.

15. Лаврухіна О. І. Інтернет-залежність як проблема сучасності / О. І. Лаврухіна [Електронний ресурс] // Лаврухіна О. І. Інтернет-залежність як проблема сучасності. – Режим доступу: www.rusnauka.com/10_DN_2012. – Заголовок з екрану.

16. Литовченко І. В. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі / І. В. Литовченко [посібник для батьків]. – К: Видавництво ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2010. – 48 с.

17. Млодик І. Що роблять діти в соціальних мережах. Як їм допомогти / Ірина Млодик // [Електронний ресурс] : <http://onlinebezpeka.com/uk/advice-for->

parents/communication-in-network/article/ssho-robljatj-diti-v-sotsialjnih-merezhakh-jak-im-dopomogti.

18. Соціологія: підручник / за ред. В. Г. Городяненка. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544 с.

19. Шляпников В. «Я не понаслышке знаю, что такое кибербуллинг и грумминг» / В. Шляпников [Электронний ресурс] // Шляпников В. «Я не понаслышке знаю, что такое кибербуллинг и грумминг» / Дети в информационном обществе. М., 2014, № 15. Режим доступа: <http://detionline.com/assets/files/journal/15/tendencii.pdf> . – Заголовок з екрану.

ДОДАТОК А

Анкетування впливу соціальних мереж на особистість підлітка

1.Ваша стать?

чоловік

жінка.

2.Ваш вік? _____

3.У яких соц.мережах/месенджерах у Вас є аккаунти і як часто ви ними користуєтесь, використовуючи шкалу від 0 до 5 (де 0 – не користуєтесь, а 5 – використовуєте щоденно):

VK	Facebook
Однокласники	Viber
Twitter	WhatsApp
Instagram	Skype
Tumblr	Не зареєстрований(а)

4.Скільки часу щодня Ви проводите в усіх зареєстрованих соціальних мережах в цілому?

- Менше 1 год.
- 2-4 год.
- 5-7 год.
- Більше 7 год.

5.Чи вважаєте Ви, що у Вас є залежність від соціальних мереж?

• Так	• Частково
• Ні	• Свій варіант

6.Якщо випадково станеться, що всі соціальні мережі й тому подібні сайти у світі закриють, ви будете ...?

• Дуже незадоволені	• Мені байдуже
• Незадоволені	• Дуже задоволені
• Задоволені	• Свій варіант

7.Чи зможете ви без будь-якої причини видалити свій профіль у соціальній мережі або просто стерти всю інформацію на ній і ніколи більше не заходити туди?

- Так, без проблем
- Ні, там уся необхідна мені інформація та контакти
- Я що дурень, у мене там більше 1000 друзів/підписників!
- Не знаю, важко відповісти
- Свій варіант

8.Що вас підштовхнуло зареєструватися в соціальній мережі?

• Друг (подруга)	• Бажання завести нових друзів
• Всі мої друзі там, чим я гірший	• Бажання пограти в он-лайн-ігри
• Цікавість	• Навчальна чи робоча необхідність

9.Я використовую соціальні мережі, тому що:

- вони допомагають підтримувати зв'язок зі знайомими
- вони допомагають підтримувати зв'язок із людьми, з якими інакше був би загублений контакт
- вони допомагають зв'язатися з людьми, яких я не бачив деякий час (наприклад, друзі, які знаходяться далеко

ДОДАТОК А

- вони допомагають знайомитися з новими людьми
- вони допомагають отримати інформацію про те, що роблять інші люди
- вони допомагають спостерігати за життям інших людей
- вони допомагають отримати необхідну інформацію
- вони допомагають ділитися інформацією, яку побачать (прочитають) інші люди
- вони допомагають продемонструвати іншим свої думки, почуття, інтереси і т.д.
- вони допомагають підтримувати зв'язок з однодумцями
- вони дають змогу приєднатися до різних груп, що мене цікавлять
- вони допомагають мені навчатися
- вони допомагають організувати та зберігати важливу для мене інформацію
- вони допомагають створювати події та заходи, або приєднатися до вже створених
- вони допомагають зайняти вільний час
- там можна грати он-лайн-ігри

10.Що Ви робите у соц. мережах?

• спілкуюся з друзями;	• граю в ігри;
• слухаю музику;	• знаходжу цікаву інформацію
• дивлюся фільми;	• все вище перераховане;

11. З якого пристрою ви заходите у соціальні мережі?

- з домашнього комп'ютера
- на уроках з мобільного телефону
- на вулиці з мобільного телефону
- в кафе з мобільного телефону
- свій варіант

12.Чи бувало так, що ви не встигали зробити домашнє завдання через тривале перебування в соціальних мережах?

- дуже рідко
- іноді
- дуже часто
- практично завжди
- ніколи

13.Чи згодні ви з твердженням, що соц.мережі заважають вам навчатися?

- так
- ні
- важко сказати

14.Для пошуку інформації в Інтернеті, Ви найчастіше використовуєте?

- соціальні мережі
- пошукові сервери (Яндекс, Google, інші)
- приблизно однаково два перших пункти
- свій варіант

15.Ви зареєстровані від свого імені?

так

ні

ДОДАТОК А

16. Чи є у вас додаткові сторінки, про які ніхто не знає, або ця інформація відома небагатьом?

- так
- ні

17. Скільки людей у Вас у друзях?

- до 50;
- 50-100;
- 100-200;
- 200-500;
- більше 500.

18. Зі скількома з них Ви знайомі особисто?

- до 20;
- 20-50;
- 50-100;
- більше 100;
- додаю тільки знайомих.

ДОДАТОК Б

Загальні правила безпеки при використанні соціальних мереж

1. Контролюйте інформацію про себе, яку ви розміщуєте, намагайтеся не використовувати особисті відомості, які легко знайти в мережі.
2. Без дозволу батьків не надавайте приватну інформацію про себе: прізвище, імена членів своєї родини, номер телефону, адресу, номер школи, місце прогулянок, час, коли вдома відсутні батьки, номери банківських карток, наявність цінних речей удома та інше.
3. Проявляйте обережність при переході по посиланнях, які ви отримуєте в повідомленнях від інших користувачів або друзів.
4. Пам'ятайте, що хакери можуть зламувати облікові записи і розсилати електронні повідомлення, які будуть мати такий вигляд, ніби вони були надіслані вашими друзями.
5. Щоб не розкрити адреси електронної пошти своїх друзів, не дозволяйте соціальним мережам сканувати адресну книгу вашого ящика електронної пошти.
6. Вводьте адресу соціальної мережі безпосередньо в адресному рядку браузера або використовуйте закладки.
7. Не додавайте у друзі в соціальних мережах усіх підряд.
8. Не реєструйтеся у всіх соціальних мережах підряд. Спочатку оцініть сайт, який ви плануєте використовувати, і переконайтеся, що ви правильно розумієте його політику конфіденційності.
9. Всі дані, які опубліковані вами в соціальній мережі, можуть бути кимось збережені та використані.
10. Проявляйте обережність при установці додатків або доповнень для соціальних мереж.
11. Намагайтеся не відвідувати соціальні мережі з робочого місця чи місця навчання, оскільки ви можете забути закрити власну сторінку.
12. Не варто виконувати тих операцій, які можуть коштувати грошей.
13. Обов'язкова ввічливість у електронному листуванні[14, с.60].

ДОДАТОК В

Рекомендації батькам щодо профілактики Інтернет - залежності підлітків

1. Розробіть разом з дитиною сімейні правила використання Інтернету в які можна включити такі обмеження: кількість проведення часу в соціальних мережах, у який час дитина може ним користуватися, обмеження на відвідування деяких сайтів або перегляд інших матеріалів.

2. Комп'ютер повинен знаходитися в загальній кімнаті вашого житла, а не в кімнаті підлітка.

3. Стежте за тим, щоб підліток проводив більше часу на повітрі, в компанії своїх однолітків. Не забувайте про позашкільні заняття та захоплення.

4. Якщо Ви помітили, що ваша дитина відчуває труднощі в спілкуванні з однолітками, допоможіть їй налагодити контакти, якщо потрібно, з допомогою фахівця. Запропонуйте синові або дочці записатися в гурток за інтересами – ці заняття сприяють усуненню комплексів у спілкуванні.

5. Тактовно й обережно контролюйте своїх дітей в Інтернеті. Для цього ознайомтеся з програмами, які обмежують використання Інтернету та здійснюють контроль над сайтами, що відвідує ваша дитина.

6. Частіше спілкуйтеся з власними дітьми, проводьте спільне та цікаве дозвілля, і тоді у вашої дитини не виникне потреба у проведенні часу в соціальних мережах [15].